

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	11
ΕΝΟΤΗΤΑ Ι - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	11
1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	11
2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	15
ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	16
ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	22
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	22
2. ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ.....	23
ΕΝΟΤΗΤΑ ΙV - ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ & ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	30
1. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	30
2. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	35
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	41
ΕΝΟΤΗΤΑ Ι - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	41
1. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΊΔΡΥΣΗ & ΣΚΟΠΟΣ.....	41
ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ - ΣΧΟΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ & ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ..	42
1. ΣΧΟΛΗ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ	43
2. ΑΝΩΤΕΡΟ ΤΜΗΜΑ ΘΗΛΕΩΝ	44
3. ΣΧΟΛΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΩΝ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.....	44
4. ΣΧΟΛΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΩΝ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ « Η ΟΛΥΜΠΙΑΣ »	56
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ.....	59
ΕΝΟΤΗΤΑ Ι - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	60
1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	60
2. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ	76

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	91
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	91
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	102
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	103
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	104
ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	104
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	105
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ	105
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.....	121
ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV.....	155
ΥΠ. ΑΡΙΘΜ 20/13-6-2001 ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΛΑΜΙΑΣ « ΠΕΡΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ - ΜΕΤΕΓΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ ΣΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ».....	155
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V.....	158
ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΗΣ Δ/ΝΤΡΙΑΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΙΛΚΙΣ ΠΕΡΙ ΜΕΤΕΓΓΡΑΦΗΣ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΑΠΟ ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΚΙΛΚΙΣ, ΚΑΙ ΣΕ ΑΙΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΙΛΚΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΣΗ ΔΥΟ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΣΤΗΝ Δ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ..	158
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI.....	159
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΣΧΟΛΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ « Η ΟΛΥΜΠΙΑΣ ».....	160
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII	166
ΤΙΤΛΟΙ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	166
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VIII.....	170
ΤΙΤΛΟΙ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	170
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΧ.....	172
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	172
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	173

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η πραγματεία που διαβάζετε εγράφη με σκοπό να προσεγγίσει και να αποτυπώσει την επαγγελματική θέση των γυναικών Εκπαιδευτικών σε ένα χώρο που δεν είναι ιδιαίτερα γνωστός στην ευρύτερη Εκπαιδευτική κοινότητα, αυτόν της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης. Η σκιαγράφηση των χαρακτηριστικών τους όπως προκύπτει από την έρευνα, δεν φιλοδοξεί να λύσει τα προβλήματα που ενδεχόμενα αντιμετωπίζουν σε έναν ανδροκρατούμενο χώρο, μπορεί όμως να αποτελέσει μία ελάχιστη διαπραγματευτική βάση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών προς όφελός τους. Ταυτόχρονα επιχειρεί μια ιστορική επιδερμική προσέγγιση των Σχολών γυναικών που εμφανίστηκαν μεταεπαναστατικά με φορέα την Εκκλησιαστική Εκπαίδευση.

Η ανάγκη ευχαριστιών προς τα πρόσωπα που συνέδραμαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην περάτωση αυτής της προσπάθειας αναδύεται κάθε φορά που την αναπολούμε ως συνολικό έργο. Θερμές λοιπόν ευχαριστίες απευθύνουμε προς τους ακαδημαϊκούς κ. Ιωάννη Τσαούση για τα ερωτηματολόγια της επαγγελματικής ικανοποίησης και αφοσίωσης που μας πρότεινε, Διονύση Γουβιά, Χρυσή Βιτσιλάκη και Μάριο Βρυωνίδη.

Το πανελλήνιο εύρος της έρευνας απαιτήσε τη συνδρομή πολλών συναδέλφων οι οποίοι έδρασαν ως πολλαπλασιαστές της· έτσι και από τη θέση αυτή την εκτίμησή μας εκφράζουμε στους κ. Παύλο Μπούτσορα, π. Πορφύριο Παπαρούπα, Δημήτρη Κοντοβά, Δημήτρη Παπαϊωάννου, π. Θεμιστοκλή Στεφανίδη, Στέλιο Μαστρογιάννη, Ιωάννη Χονδρέλη Ματθαίο Μελιανό, π. Νικόλαο Σκιαδαρέση, π. Γεώργιο Τουφεκλή, Αντώνη Σιδηρόπουλο, Τάσο Αθανασιάδη, Χρήστο Καλαντζή, Φωτεινή Πανάγου, Δήμο Ισχυρίδη Διευθυντές και αναπληρωτές Διευθυντές των Εκκλησιαστικών Σχολείων.

Ανέφικτη εν κατακλείδι θα ήταν η εφαρμογή της έρευνας εάν δεν επεδείκνυαν τόση συνέπεια και συναδελφικότητα άλλες επώνυμα και άλλες ανώνυμα οι γυναίκες Εκπαιδευτικοί της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης : Αλβέρτη Μαρούλα, Ανδριοπούλου Ανδριάννα, Βαμβακά Αλεξάνδρα, Γαλώνη Αικατερίνη, Γραμματά Μαρία, Ζύγουρα Θεοδώρα, Κακαβούλη Κανέλλα, Καληωράκη Μαρία, Καλύβα Ελένη, Καραγεωργάκη Σοφία, Καραγεώργου Αθηνά, Κατσιάνου Σταυρούλα, Καψάλη - Κόκορη Κωνσταντίνα, Κονιαλίδου Αικατερίνη, Κοντογιάννη Παναγιώτα, Κουνάβη Αικατερίνη, Κουσουνάδη Δέσποινα,

Κωνσταντινίδου Σοφία, Λουλάκη Αναστασία, Λουλάκη Βασούλα, Μαλτεζοπούλου Μαριάνθη, Μαστοράκου Ελένη, Μυλωνά Αγγελική, Ντόντου Σταματία-Αθηνά, Πανάγου Φωτεινή, Παπακωνσταντίνου Χρυσούλα, Παπακώστα Παναγιώτα, Παππά - Προεστού Σταυρούλα, Παραδά Μαρία, Πετρίτου Νεκταρία, Πετρούλια Ελένη, Σαρδέλλη Ασημίνα, Σπύρτου Σοφία, Σταματάκη Χαρίκλεια, Σταμούλη Χριστίνα, Σταρίδα Παρασκευή, Τοροσίδου Ελισάβετ, Τριαντάφυλλου Ευθαλία, Τσαβαλιά Θεοκλεία, Τσαούσογλου Αγγελική, Τσορτού Αργυρώ, Χατζή Συραγώ, Χατζηγεωργίου Ροδιά, Χατζηγιάννη Αμπολία, Χλιάπα Μαργαρίτα, Ψάρρου Άννα, Αντωνοπούλου Πολυξένη, Αραμπατζίδου Αικατερίνη, Παγανά Δέσποινα, Σώρου Αικατερίνη, Παππά Ελευθερία, Αθανασιάδου Ολυμπία, Δρίμτζια Μαρία, Καλαφάτη Ειρήνη, Καραπατή-Σκευά Βασιλική, Κελίδου Αναστασία, Κοκκίνη Αγγελική, Κουπουρτιάδου Μαρία, Κούτχια Νεκταρία, Μπουλάκου Αικατερίνη, Νάζου Μαρίνα, Πάλλα Μαγδαληνή, Παραγιουδάκη Γεωργία, Σκιαδαρέση Μαριάννα, Στουμπάνου Γεωργία, Φατσέα Μαρία, Χριστοφιλοπούλου Αλεξάνδρα, Σαπουντζή Αθηνά, Κυρατζοπούλου Ευανθία, Σπανακάκη Κυριακή, Γαλλικά Δήμητρα, Κουτσόμπελα Αλίκη, Χριστοπούλου Δήμητρα, Σάρδη Χαρίκλεια, Σιουμάλα Μαρία, Σμυρλή Βασιλική, Στεφανάτου Ζωή.

Ευγνώμονες, για την θερμή μέθεξή τους στη μελέτη, αισθανόμαστε προς όλες διότι δαπάνησαν ανιδιοτελώς τον πολύτιμο χρόνο τους.

Σεπτέμβρης 2007

Κατερίνα Ρώσσιου
Θόδωρος Χριστοφορίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη Νεοελληνική Εκπαίδευση κάνουν την εμφάνισή τους τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες μελέτες οι οποίες την διερμηνεύουν θα έλεγε κάποιος ως επιστήμη και μάλιστα αυτοτελή. Έτσι έννοιες όπως Ιστορία της Εκπαίδευσης, Εκπαιδευτική Πολιτική, Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, Οργάνωση & Διοίκηση της Εκπαίδευσης, Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Ειδική Αγωγή, Συμβουλευτική & Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Γνωστική & Σχολική Ψυχολογία όλο και πιο πυκνά εμφανίζονται αναλύοντας την από διαφορετικό κοινωνιολογικό πρίσμα. Η ολιστική θεώρηση των μελετών αυτών συνιστά ένα εξαιρετικό διευκρινιστικό οδηγό των επιλογών και της πορείας που ακολουθήθηκε μέχρι της σημερινής διαμόρφωσής της. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και η εργασία που μελετάτε ελπίζοντας να συνδράμει φωτίζοντας την παρουσία των γυναικών Εκπαιδευτικών σε ένα τμήμα της την Εκκλησιαστική Εκπαίδευση. Οι εργασίες αυτού του χαρακτήρα αφενός υποστυλώνουν το Εκπαιδευτικό μας σύστημα διότι το εμπλουτίζουν με τα πορίσματά τους ποδηγετώντας μελλοντικές Εκπαιδευτικές πολιτικές αφετέρου το αναδεικνύουν συνολικά διότι η συγκριτική αποτίμηση των εξεταζόμενων πρακτικών μοιραία λαμβάνει υπόψη της ιστορικά, κοινωνιολογικά και λοιπά στοιχεία και παράγοντες που το συνδιαμόρφωσαν.

Η ανεργμάντιστη Εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόστηκε στην Εκκλησιαστική Εκπαίδευση από τη συγκρότησή της μεταεπαναστατικά στα ζητήματα παρουσίας των γυναικών, επηρέασε την ένταξη των γυναικών Εκπαιδευτικών καθυστερώντας την αισθητά (πραγματοποιήθηκε μόλις το 1982) δυστυχώς συνεχίζεται ακόμη και σήμερα αρνούμενη την εισέλευση μαθητριών σ' αυτή.

Από τη σύγχρονη Εκπαιδευτική βιβλιογραφία απουσιάζουν μελέτες όπως η συγκεκριμένη καθιστώντας αδύνατη την συγκριτική αποτίμηση. Η απουσία μελετών δεν οφείλεται βέβαια μόνο στην έμφυλη διάσταση τους αλλά αποδίδεται στην συνολικά ανεξερεύνητη Εκκλησιαστική Εκπαίδευση.

Η σπουδή αυτή διαρθρώνεται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος προβάλλεται το αντικείμενο και η μεθοδολογία της έρευνας. Στο δεύτερο αναδεικνύεται ως ιστορική έρευνα η παρουσία των γυναικών σε όλες τις εκφάνσεις της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης ενώ στο τρίτο

παρουσιάζεται η κυρίως έρευνα επισκόπησης σε όλο τον γυναικείο Εκπαιδευτικό πληθυσμό και αναλύεται με στατιστικά κριτήρια. Τέλος στο τέταρτο μέρος επιχειρείται η αποτίμηση και η εξαγωγή των συμπερασμάτων της έρευνας. Ακολουθεί το παράρτημα στο οποίο παρουσιάζονται τα ερευνητικά σύνεργα και κάποια υποστηρικτικά έγγραφα. Η μελέτη κλείνει με τη παρατιθέμενη βιβλιογραφία της.

ΜΑΡΙΓΩ ΚΟΜΝΗΝΟΥ¹

Εγγραφο του Υπουργού Παιδείας προς τον Διευθυντή του Ελληνικού Σχολείου Σκύρου.

Μετ' απορίας ημών είδομεν έν τω ύποβληθέντι διά της [...] αναφοράς σας καταλόγω των εις την δοκιμαστήριον εξέτασιν υποβληθέντων αποφοίτων μαθητών των δημοτικών σχολείων Σκύρου, συμπεριλαμβανόμενα και κοράσια δύο, την Μαριγώ Κομνηνού και την Καλήν Σκουλουδάκη. Η εξέτασις των κορασιών τούτων εγένετο παρ' υμών απόπως πάντη και παρανόμως, καθότι εις τας δοκιμαστηρίους εξετάσεις υπάγονται μόνον οι θέλοντες να καταταχθώσιν εις τα Ελληνικά σχολεία, περιττόν δε μας φαίνεται να σας παρατηρήσωμεν, ότι κοράσια δεν δύνασθε να έχητε μαθητάς. Ταύτα παρατηρούντες ύμιν σας καθιστώμεν προσεκτικωτέρους του λοιπού, και θεωρούμεν περιττόν να σας παραγγείλωμεν, ότι την εγκριθείσαν Μαριγώ Κομνηνού δεν δύνασθε να κατατάξητε έν τω Ελληνικώ σχολείω.

Εν Αθήναις, τη 30 Σεπτεμβρίου 1867

¹ Δημαράς Αλέξης, 2003, «*Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*» (τεκμήρια ιστορίας) τόμος πρώτος 1821-1894, Αθήνα, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» ι.δ. Κολλάρου & Σιας α.ε. σελ 208.